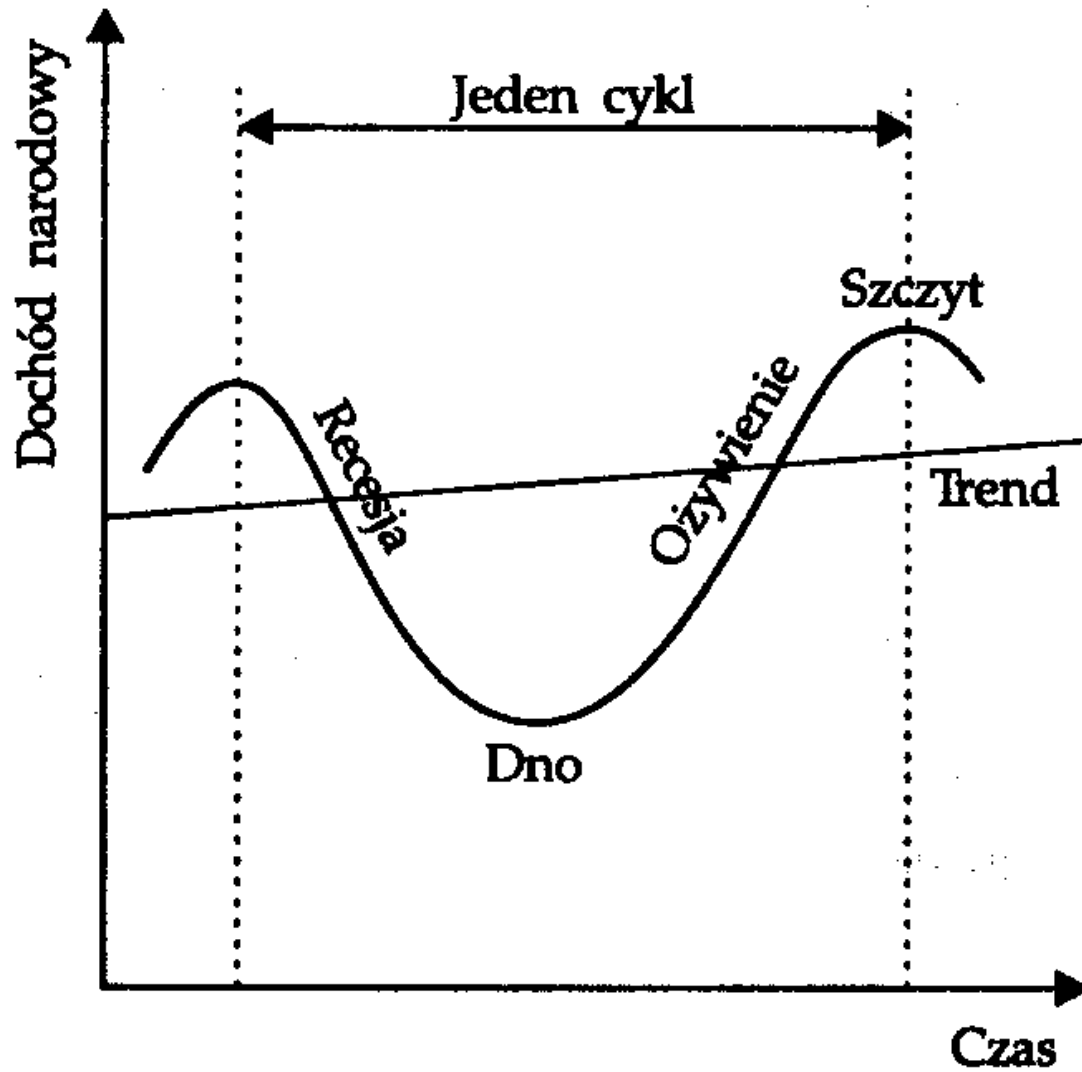

Wykład:

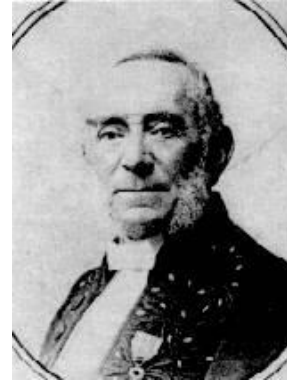
Cykle koniunkturalne

Morfologia cyklu – fazy cyklu

Teoria wahań cyklicznych Juglara

Joseph Clement Juglar (1819-1905), opisywał cykle 8-10 letnie, upatrując ich przyczyn w zjawiskach pieniężnych.

Ekspansja gospodarcza połączona jest z ekspansją kredytową banków. Rosną ceny. Zainteresowanie kredytami jest często większe niż tempo przyrostu depozytów. Banki, obawiając się rosnących rozbieżności pomiędzy zobowiązaniami płatnymi na każde żądanie, a długookresowymi należnościami (kredyty inwestycyjne), **ograniczają akcję kredytową i podnoszą stopy procentowe**, co wywołuje **kryzys** (który uzdrawia sytuację rynkową, powodując niżkę cen i eliminując z rynku przedsiębiorstwa o charakterze wyłącznie spekulacyjnym).

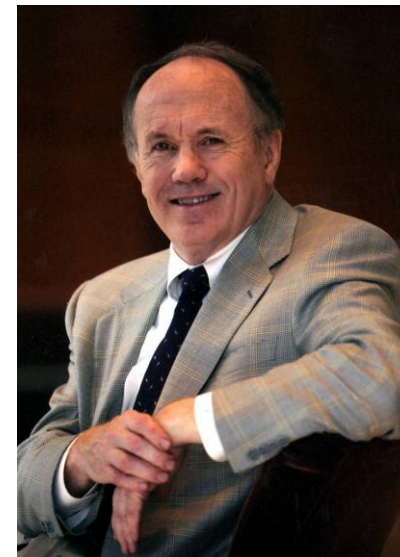
Teoria nierównowagi pieniężnej R. Hawtreya

Mechanizm wahań cyklicznych

1. Banki, udzielając kredytów, stwarzają warunki do ekspansji.
2. Następuje wzrost inwestycji, produkcji, płac, konsumpcji i cen
3. Ograniczona podaż oszczędności zmusza banki do spowolnienia ekspansji kredytowej - banki podnoszą stopy %.
4. Wysokie stopy % zwiększają ryzyko fiaska projektów inwestycyjnych.
5. Firmy mają problemy ze spłatą swoich zobowiązań, zmniejszają inwestycje, produkcję i zatrudnienie.
6. Gospodarka wchodzi w fazę recesji.
7. Spadają ceny, z rynku znikają firmy o charakterze spekulacyjnym, pojawiają się znowu możliwości ekspansji.

Teoria realnych cykli koniunkturalnych (Kydland i Prescott, 1982)

Przyczyna cykli:
nieprzewidywane szoki

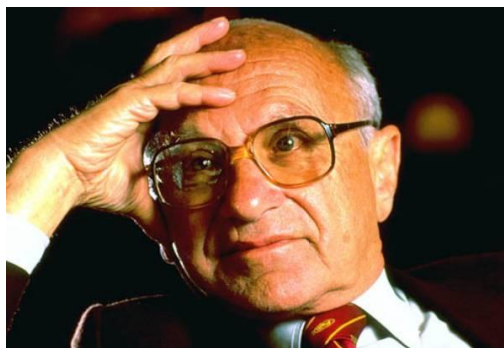
Charakter wahań:
fluktuacje całkowicie przypadkowe, występują wokół
wznoszącej się krzywej trendu

Rola rządu:
w warunkach niemożności przewidzenia przyszłości
polityka staje się nieskuteczna

Model szarpanej struny, Friedman (1993)

„Nie wierzę w istnienie cyklu koniunkturalnego - to myląca koncepcja, ponieważ zakłada powtarzanie się regularnych wahań, u podłoża których leży jakiś wewnętrzny mechanizm systemowy. Uważam, że w system wbudowane są mechanizmy reakcji, dzięki którym dostosowuje się on do oddziaływania zewnętrznych i przypadkowych czynników”.

„Wyobraźmy sobie elastyczną strunę, mocno naciągniętą między dwoma punktami sztywnej, poziomo ułożonej deski, do której powierzchni struna został lekko przyklejona. Szarpiemy strunę w losowo wybranych punktach i z przypadkowo dobraną siłą. Następnie przytrzymujemy ją w punkcie największego wychylenia. W wyniku otrzymamy cały szereg następujących po sobie wahań, których amplitudy zależą od siły, z jaką szarpano strunę”.

Przyczyny kryzysu 1839 r. w USA

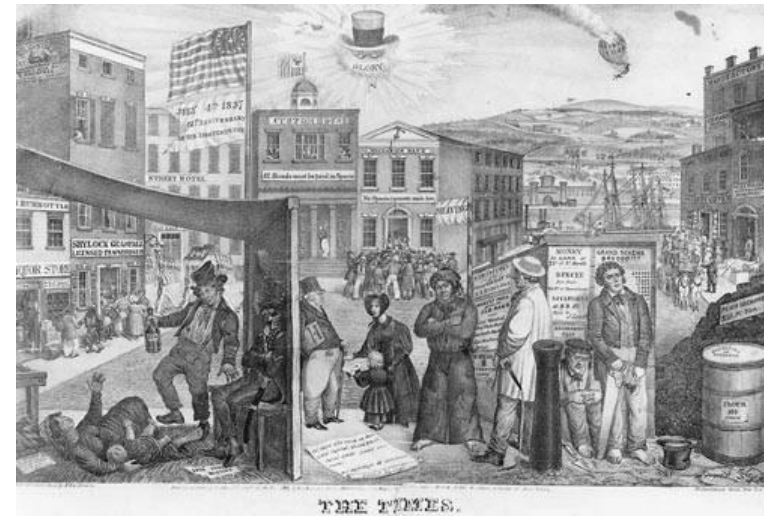
Spadek cen bawełny

Załamanie się systemu finansowego

[upadek Bank of the United States w wyniku spekulacji bawełną, długi zabezpieczone przyszłymi wpływami ze sprzedaży bawełny stały się niespłacalne, upadali pośrednicy, aktywa banków straciły płynność, depozytariusze stracili zaufanie do banków, zaczęło się wycofywanie pieniędzy]

Kryzys finansów publicznych

[wysokie koszty obsługi kredytów zaciągniętych na budowę kanałów, dróg, zakładanie banków stanowych; wzrost oprocentowania kredytów udzielanych przez Bank of England]

Szok pieniężny w czasie wielkiej depresji (USA)

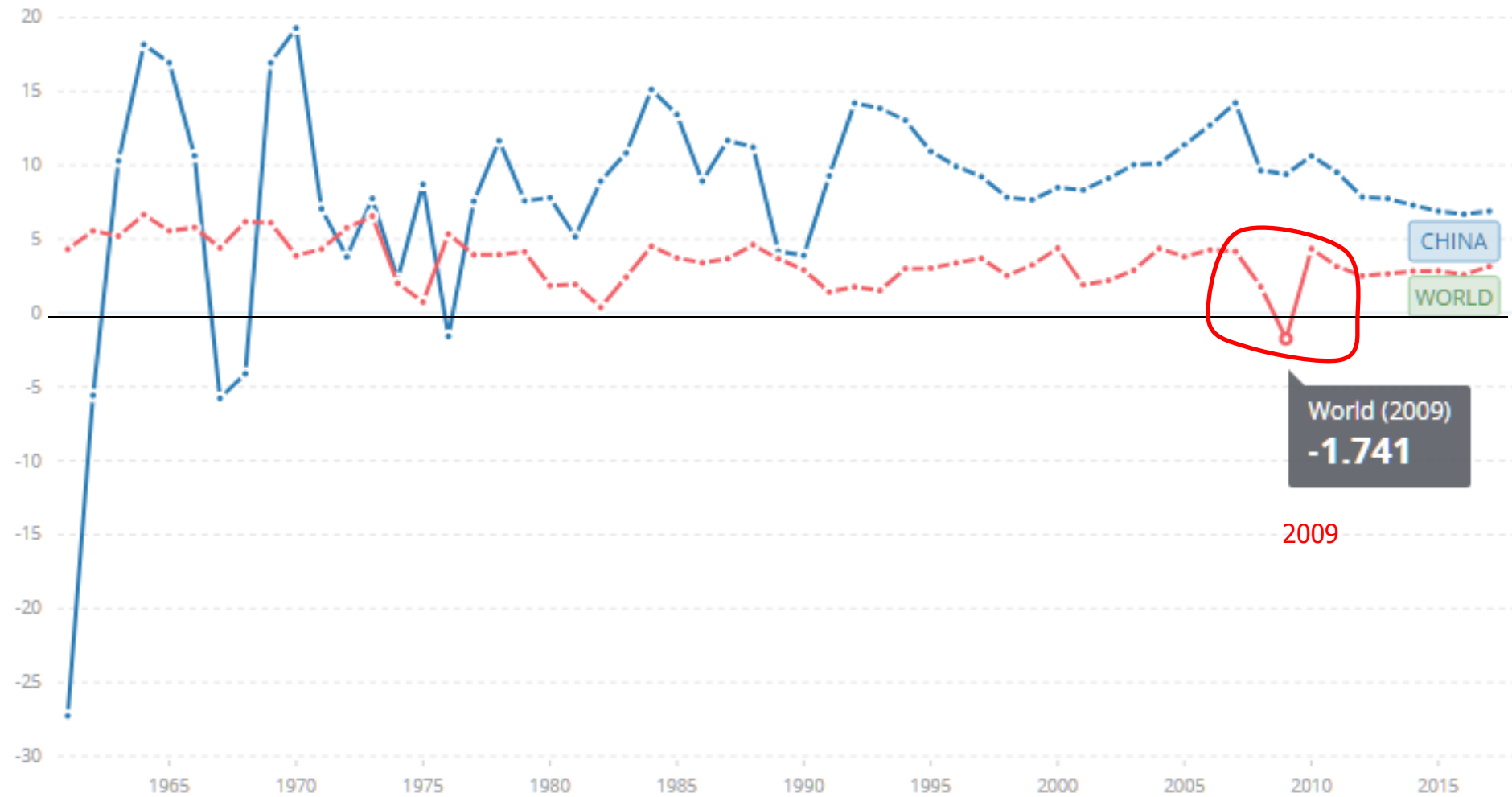
Rok	Stopa bezrobocia (w %)	Realny PNB (w mld USD z 1958 r.)	Zakupy rządowe (w mld USD z 1958 r.)	Nominalna stopa procentowa (w %)	Stopa inflacji (w %)	Zmiany podaży pieniądza (M1)
1929	3,2	203,6	22,0	5,9	-	+1,0
1930	8,9	183,5	24,3	3,6	- 2,6	-6,9
1931	16,3	169,5	25,4	2,6	- 10,1	-10,9
1932	24,1	144,2	24,2	2,7	- 9,3	-4,7
1933	25,2	141,5	23,3	1,7	- 2,2	-2,9
1934	22,0	154,3	26,6	1,0	7,4	+10,0
1935	20,3	169,5	27,0	0,8	0,9	+18,2
1936	17,0	193,2	31,8	0,8	0,2	+13,9
1937	14,3	203,2	30,8	0,9	4,2	+4,7

Źródło: Historical Statistics of the United States.. Colonial Times to 1970. Part I and II. U.S. Department of Commerce. Bureau of Census. 1975, Washington, D.C.

Koniunktura gospodarcza – świat i Chiny

Tempo wzrostu PKB (w % rocznie)

Źródło: World Bank.

World (2009)
-1.741

2009

Country	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
China	8,5	8,3	9,1	10,0	10,1	11,4	12,7	14,2	9,7	9,4	10,6	9,5	7,9	7,8	7,3	6,9	6,7	6,9
World	4,4	1,9	2,2	2,9	4,4	3,8	4,3	4,2	1,8	-1,7	4,4	3,2	2,5	2,7	2,8	2,9	2,6	3,2

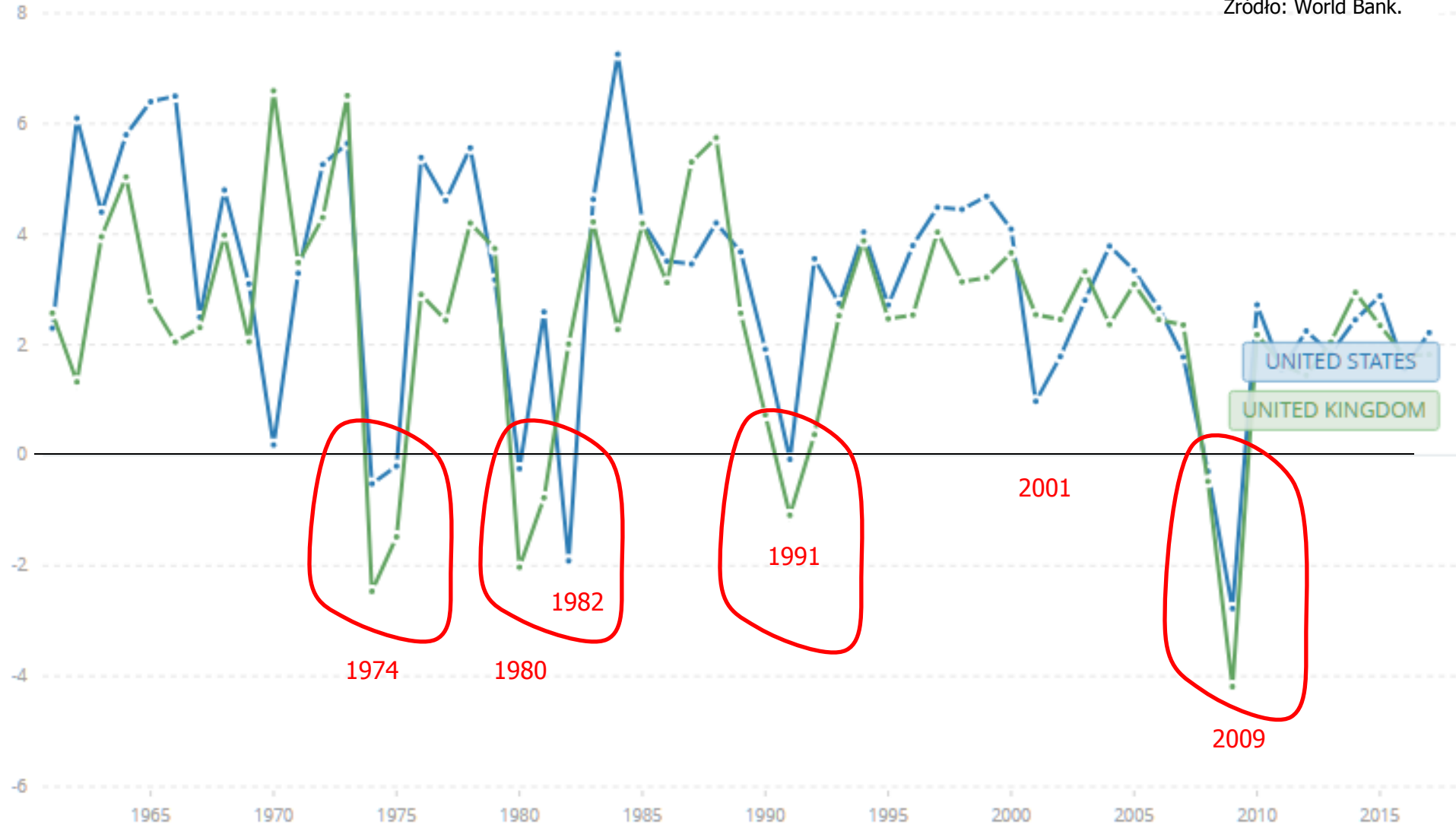
Stopa wzrostu gospodarczego w wybranych krajach

Kraj	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Australia	3,8	3,7	1,9	2,1	2,5	3,9	2,6	2,6	2,4	2,8	2,0
Brazylia	6,1	5,1	-0,1	7,5	4,0	1,9	3,0	0,5	-3,5	-3,5	1,0
Kanada	2,1	1,0	-2,9	3,1	3,1	1,7	2,5	2,9	1,0	1,4	3,0
Szwajcaria	4,1	2,2	-2,2	3,0	1,7	1,0	1,9	2,4	1,2	1,4	1,1
Chiny	14,2	9,7	9,4	10,6	9,5	7,9	7,8	7,3	6,9	6,7	6,9
Czechy	5,6	2,7	-4,8	2,3	1,8	-0,8	-0,5	2,7	5,3	2,6	4,3
Niemcy	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,5	0,5	1,9	1,7	1,9	2,2
Hiszpania	3,8	1,1	-3,6	0,0	-1,0	-2,9	-1,7	1,4	3,4	3,3	3,1
Francja	2,4	0,2	-2,9	2,0	2,1	0,2	0,6	0,9	1,1	1,2	1,8
Wielka Brytania	2,4	-0,5	-4,2	1,7	1,5	1,5	2,1	3,1	2,3	1,9	1,8
Grecja	3,3	-0,3	-4,3	-5,5	-9,1	-7,3	-3,2	0,7	-0,3	-0,2	1,4
Węgry	0,4	0,9	-6,6	0,7	1,7	-1,6	2,1	4,2	3,4	2,2	4,0
Indie	9,8	3,9	8,5	10,3	6,6	5,5	6,4	7,4	8,2	7,1	6,6
Włochy	1,5	-1,1	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	0,1	1,0	0,9	1,5
Japonia	1,7	-1,1	-5,4	4,2	-0,1	1,5	2,0	0,4	1,4	0,9	1,7
Holandia	3,7	1,7	-3,8	1,4	1,7	-1,1	-0,2	1,4	2,3	2,2	3,2
Norwegia	3,0	0,5	-1,7	0,7	1,0	2,7	1,0	2,0	2,0	1,1	1,9
Polska	7,0	4,2	2,8	3,6	5,0	1,6	1,4	3,3	3,8	2,9	4,6
Katar	18,0	17,7	12,0	19,6	13,4	4,7	4,4	4,0	3,6	2,2	1,6
Rosja	8,5	5,2	-7,8	4,5	5,3	3,7	1,8	0,7	-2,8	-0,2	1,5
Szwecja	3,4	-0,6	-5,2	6,0	2,7	-0,3	1,2	2,6	4,5	3,2	2,3
Turcja	5,0	0,8	-4,7	8,5	11,1	4,8	8,5	5,2	6,1	3,2	7,4
USA	1,8	-0,3	-2,8	2,5	1,6	2,2	1,7	2,6	2,9	1,5	2,3

Koniunktura gospodarcza - USA i Wielka Brytania

Tempo wzrostu PKB (w % rocznie)

Źródło: World Bank.

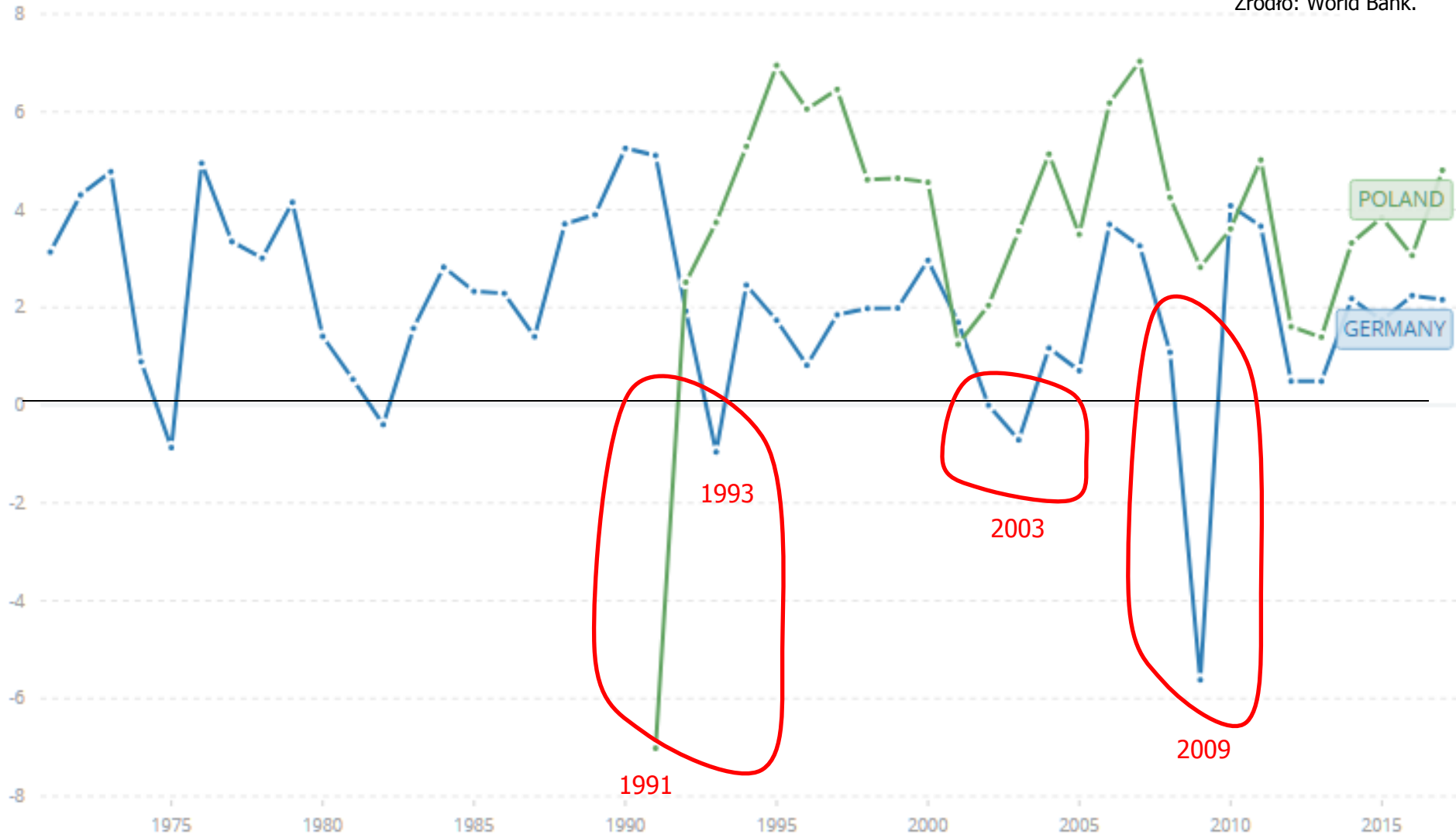

Country	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
United States	4,1	1,0	1,8	2,8	3,8	3,3	2,7	1,8	-0,3	-2,8	2,7	1,6	2,2	1,8	2,5	2,9	1,6	2,2
United Kingdom	3,7	2,5	2,5	3,3	2,4	3,1	2,5	2,4	-0,5	-4,2	2,2	1,6	1,4	2,0	2,9	2,3	1,8	1,8

Koniunktura gospodarcza - Polska i Niemcy

Tempo wzrostu PKB (w % rocznie)

Źródło: World Bank.

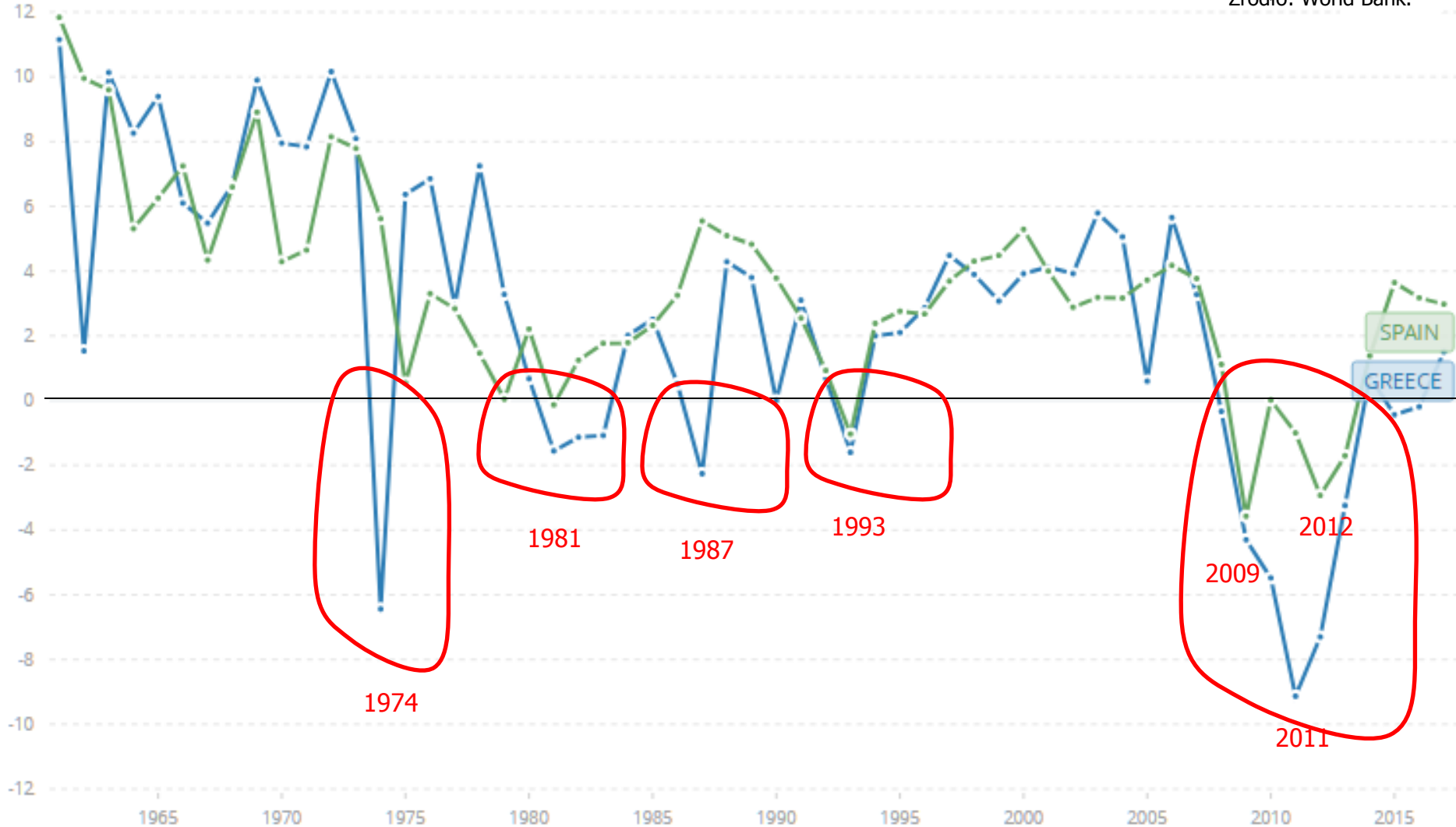

Country	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Poland	4,6	1,2	2,0	3,6	5,1	3,5	6,2	7,0	4,2	2,8	3,6	5,0	1,6	1,4	3,3	3,8	3,1	4,8
Germany	3,0	1,7	0,0	-0,7	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,5	0,5	2,2	1,7	2,2	2,2

Koniunktura gospodarcza - Grecja i Hiszpania

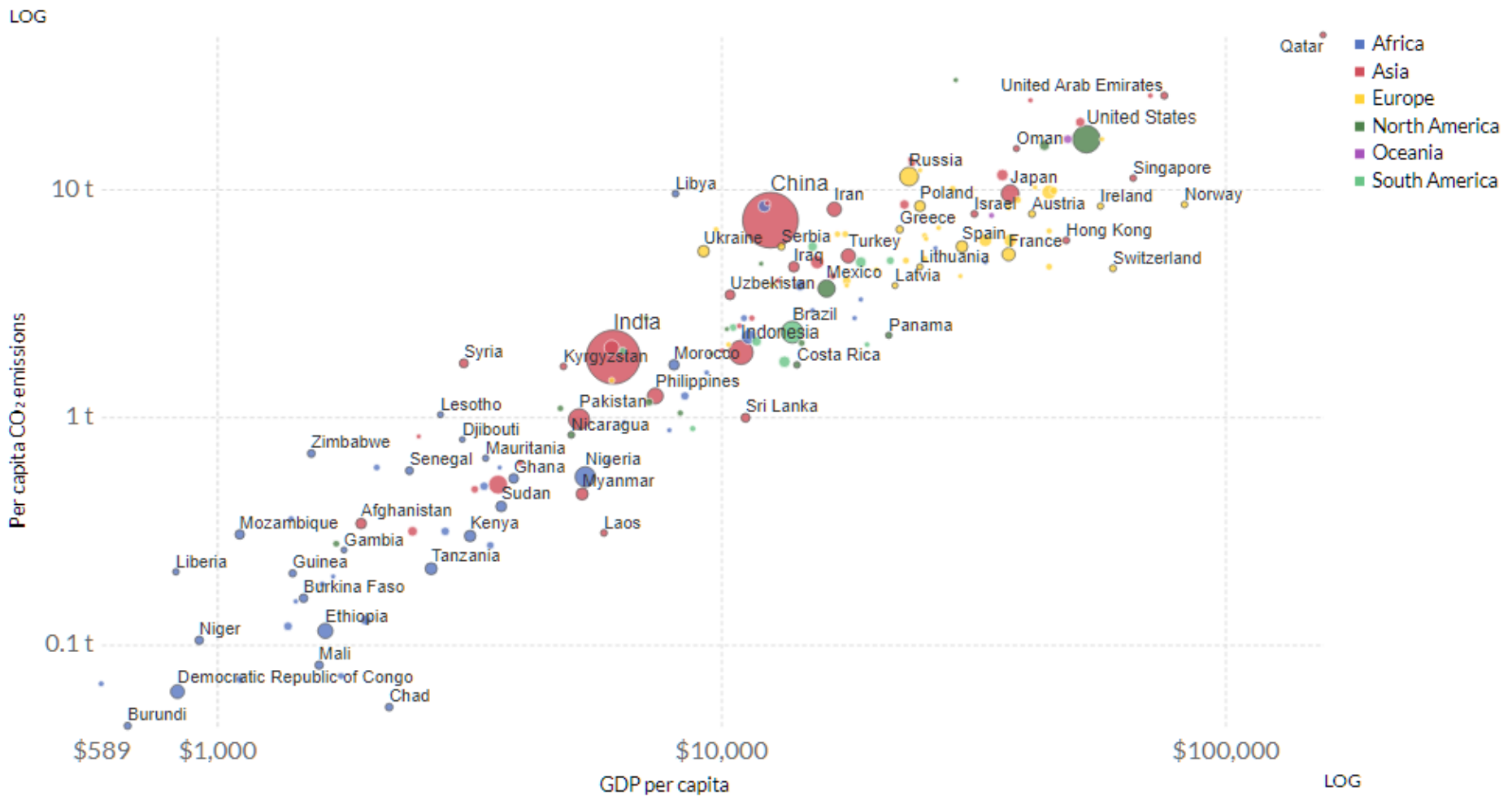
Tempo wzrostu PKB (w % rocznie)

Źródło: World Bank.

Country	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Spain	5,3	4,0	2,9	3,2	3,2	3,7	4,2	3,8	1,1	-3,6	0,0	-1,0	-2,9	-1,7	1,4	3,6	3,2	3,0
Greece	3,9	4,1	3,9	5,8	5,1	0,6	5,7	3,3	-0,3	-4,3	-5,5	-9,1	-7,3	-3,2	0,7	-0,4	-0,2	1,5

Emisja CO₂ per capita a GP per capita, 2016

Źródło: Global Carbon Project, Maddison (2017)..

Szok naftowy /wzrost cen ropy/

Wzrost kosztów utrzymania w gospodarstwach domowych

Wzrost kosztów produkcji i dystrybucji towarów i usług

Wzrost inflacji

Spadek dochodów realnych oraz realnych aktywów

Gorsze wyniki finansowe przedsiębiorstw

Pogorszenie oczekiwań

Pogorszenie oczekiwań

Wzrost rynkowych stóp procentowych

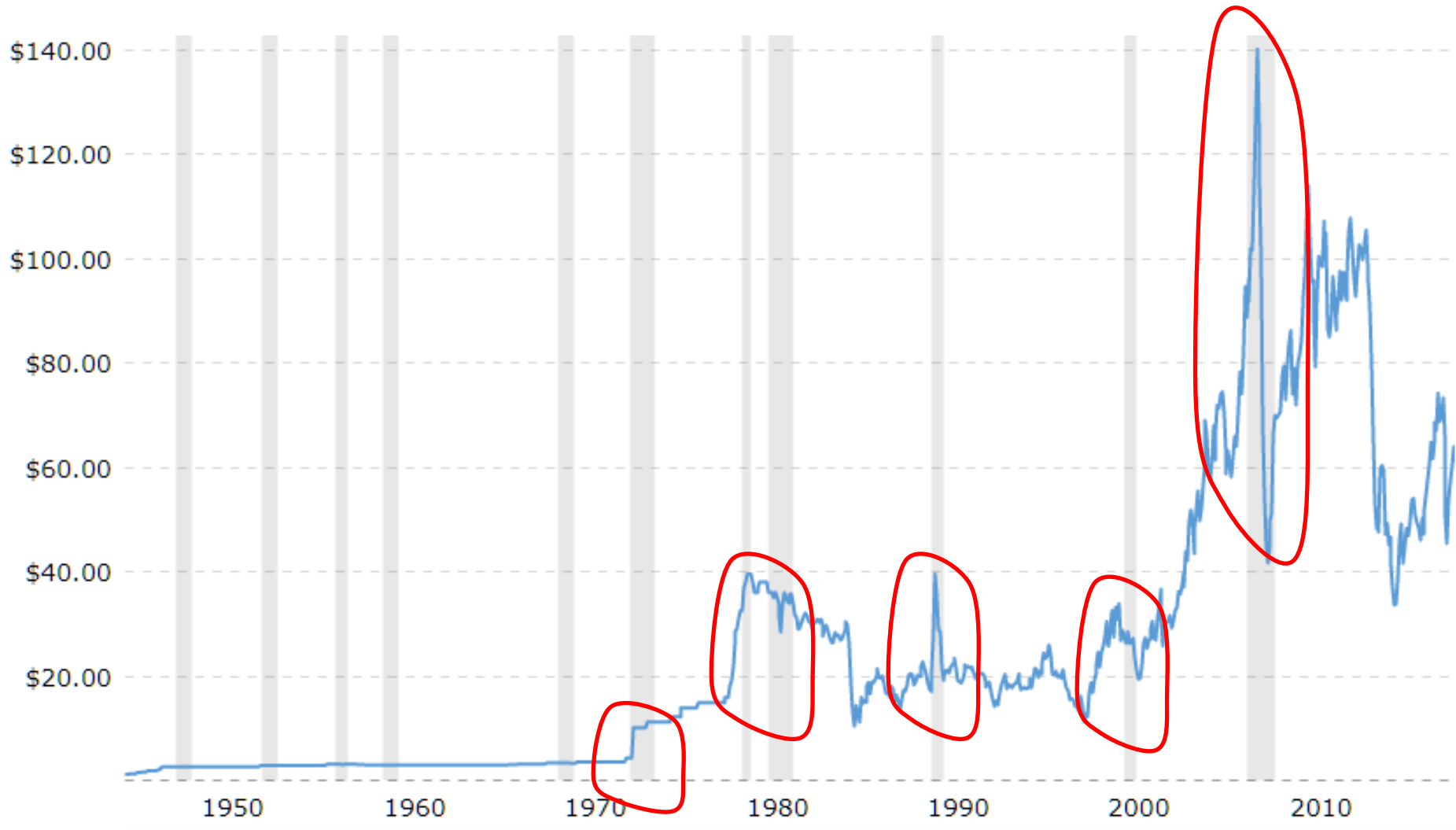
Zmniejszenie konsumpcji

Zmniejszenie inwestycji, produkcji i zatrudnienia

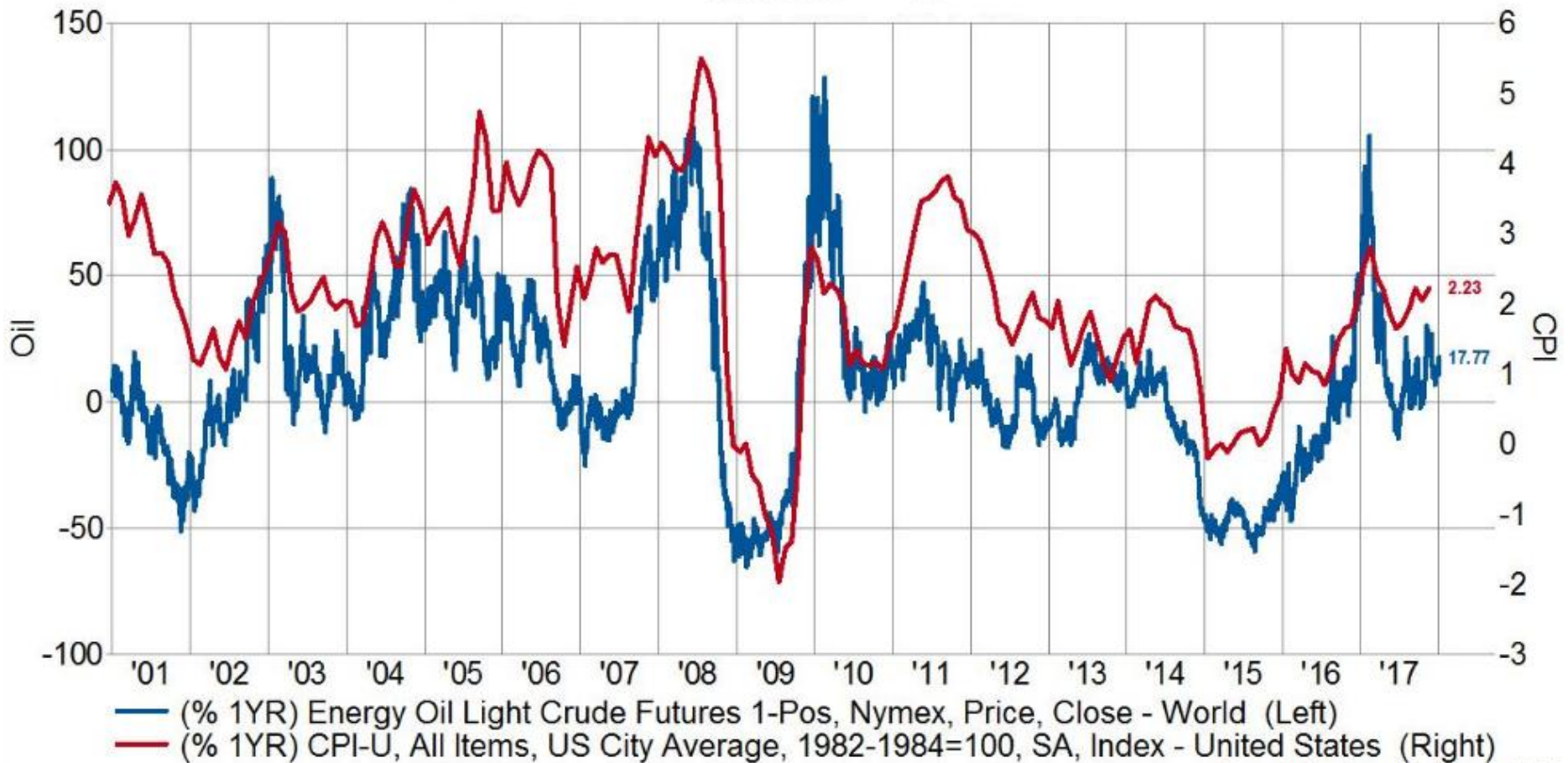
Efekt histerezy

Recesja

Cena baryłki ropy a recesje w USA

Ceny ropy a inflacja w USA

ROPA

70,91 USD/baryłka **1,34%** **0,94**

2019-05-14 15:23:00

szukaj profilu

Szukaj

ROPA

Kurs odniesienia: **26,38** (02-05-10)

Data początkowa: **2002-05-13**

Data końcowa: **2019-05-13**

Zmiana: **165,24%**

Zmiana: **43,59**

Minimum: **22,56** (02-11-14)

Maksimum: **147,50** (08-07-11)

Średni: **70,52**

Produkcja ropy naftowej, 2008-2017

Thousand barrels daily	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017
Total World	83067	81284	83325	84027	86229	86570	88721	91547	92023	92649	100%
US	6784	7263	7549	7859	8904	10071	11768	12750	12366	13057	14,1%
Saudi Arabia	10663	9663	10075	11144	11635	11393	11505	11994	12402	11951	12,9%
Russian Federation	9969	10157	10383	10538	10660	10809	10860	11009	11269	11257	12,2%
Iran	4421	4292	4430	4472	3820	3617	3724	3862	4602	4982	5,4%
Canada	3207	3202	3332	3515	3740	4000	4271	4389	4470	4831	5,2%
Iraq	2428	2446	2469	2773	3079	3103	3239	3986	4423	4520	4,9%
United Arab Emirates	3113	2783	2915	3285	3430	3543	3599	3873	4020	3935	4,2%
China	3814	3805	4077	4074	4155	4216	4246	4309	3999	3846	4,2%
Kuwait	2784	2499	2560	2913	3169	3129	3101	3065	3145	3025	3,3%
Brazil	1897	2029	2137	2179	2145	2110	2341	2525	2608	2734	3,0%
Mexico	3165	2978	2959	2940	2911	2875	2784	2587	2456	2224	2,4%
Venezuela	3228	3038	2842	2755	2704	2680	2692	2631	2387	2110	2,3%
Nigeria	2174	2212	2534	2463	2413	2280	2278	2204	1903	1988	2,1%
Norway	2466	2349	2137	2039	1917	1838	1889	1946	1995	1969	2,1%
Qatar	1438	1421	1638	1834	1939	2002	1985	1958	1970	1916	2,1%
Kazakhstan	1485	1609	1676	1684	1664	1737	1710	1695	1655	1835	2,0%

Źródło: BP Statistical Review of World Energy, 2018.

Eksport krajów OPEC (w mln USD)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Algeria	61 971	77 671	77 107	69 649	64 659	38 549	33 398	39 312
Angola	50 595	67 310	71 093	68 247	59 170	33 181	25 935	34 471
Ecuador	19 402	24 672	26 522	27 244	28 536	21 107	19 407	21 559
Equatorial Guinea	10 000	13 500	15 500	15 393	14 364	7 068	5 680	5 659
Gabon	6 942	10 053	10 331	8 950	9 158	5 607	4 519	5 477
IR Iran	118 843	149 568	144 497	125 650	100 541	76 185	93 868	110 764
Iraq	52 483	83 226	94 392	93 066	88 112	57 577	47 642	63 314
Kuwait	66 533	102 704	114 515	123 389	111 455	61 579	53 489	55 338
Libya	48 935	19 060	61 026	46 018	20 826	11 392	9 446	18 379
Nigeria	80 579	99 878	96 905	97 818	104 803	52 525	37 301	46 680
Qatar	77 762	121 504	142 485	144 115	139 845	92 038	72 199	84 906
Saudi Arabia	251 143	364 699	388 370	375 901	342 457	203 537	183 608	231 485
United Arab Emirates	213 539	302 037	359 727	371 173	343 017	300 436	294 991	313 504
Venezuela	66 887	93 747	97 877	88 753	74 714	37 253	27 414	32 075
OPEC	1 125 614	1 529 629	1 700 347	1 655 365	1 501 657	998 033	908 896	1 062 923

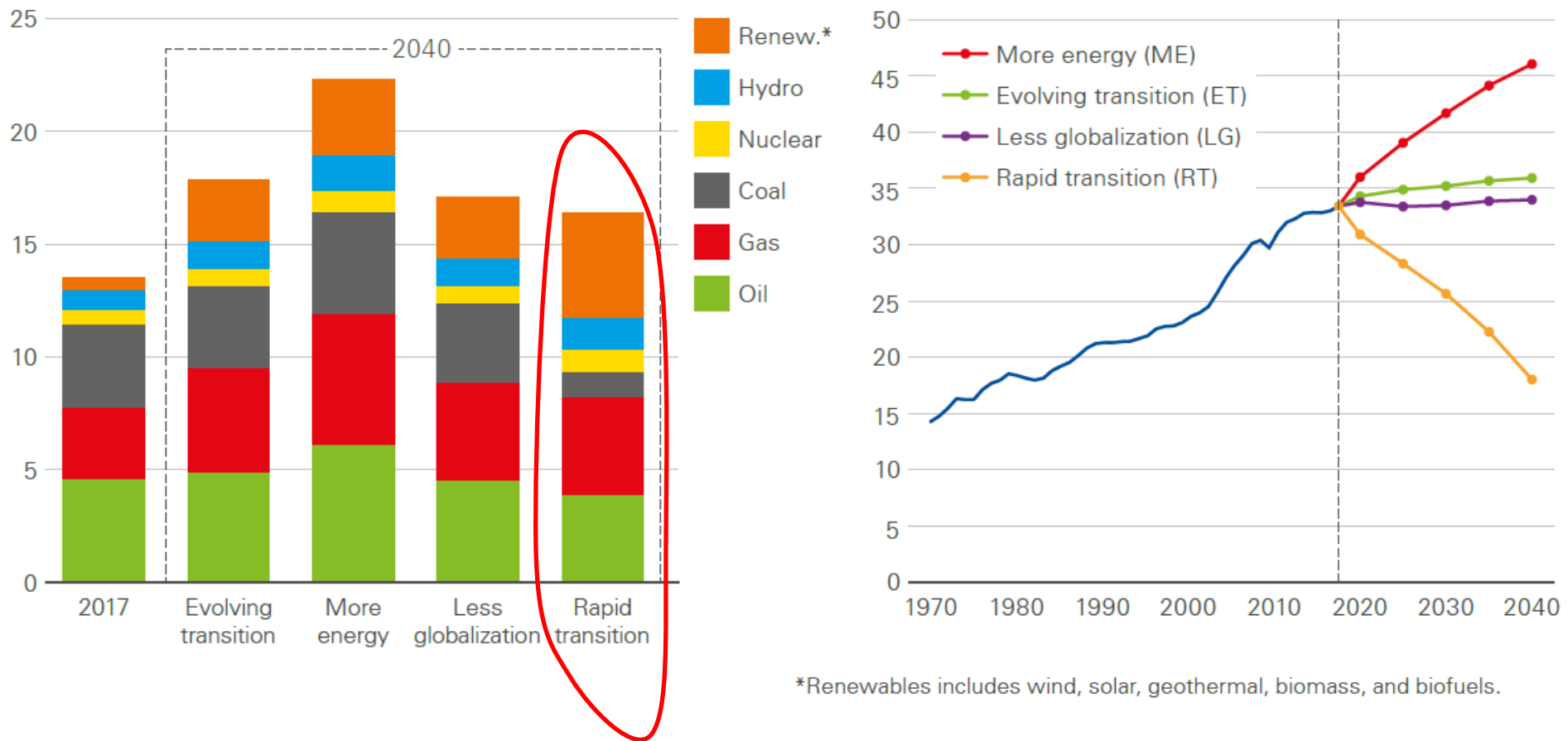
Źródło: OPEC.

Produkcja gazu ziemnego, 2008-2017

Billion cubic metres	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017
Total World	3045	29538	3169	3269	3337	3376	3447	3519	3550	3680	100%
US	546,1	557,6	575,2	617,4	649,1	655,7	704,7	740,3	729,3	734,5	20,0%
Russian Federation	611,5	536,2	598,4	616,8	601,9	614,5	591,2	584,4	589,3	635,6	17,3%
Iran	128,9	141,6	150,1	157,5	163,7	164,3	183,1	191,4	203,2	223,9	6,1%
Canada	166,5	155,0	149,6	151,1	150,3	151,9	159,1	160,9	171,6	176,3	4,8%
Qatar	79,7	92,4	123,9	150,4	162,5	167,7	169,1	175,2	177,0	175,7	4,8%
China	80,9	85,9	96,5	106,2	111,5	121,8	131,2	135,7	137,9	149,2	4,1%
Norway	99,4	103,6	106,4	100,5	113,9	107,9	108,0	116,2	115,8	123,2	3,3%
Australia	41,7	46,7	54,0	55,7	59,5	61,8	66,6	76,0	96,4	113,5	3,1%
Saudi Arabia	76,4	74,5	83,3	87,6	94,4	95,0	97,3	99,2	105,3	111,4	3,0%
Algeria	82,6	76,6	77,4	79,6	78,4	79,3	80,2	81,4	91,4	91,2	2,5%
Malaysia	69,2	66,9	67,6	67,0	69,3	72,9	72,0	73,9	75,6	78,4	2,1%
Indonesia	74,8	78,0	87,0	82,7	78,3	77,6	76,4	76,2	70,7	68,0	1,8%
Turkmenistan	69,1	38,0	44,3	62,3	65,1	65,2	70,2	72,8	66,9	62,0	1,7%
United Arab Emirates	49,0	47,6	50,0	51,0	52,9	53,2	52,9	58,7	59,6	60,4	1,6%
Uzbekistan	60,4	58,1	56,9	53,9	53,9	53,9	54,2	54,6	53,1	53,4	1,5%

Źródło: BP Statistical Review of World Energy, 2018.

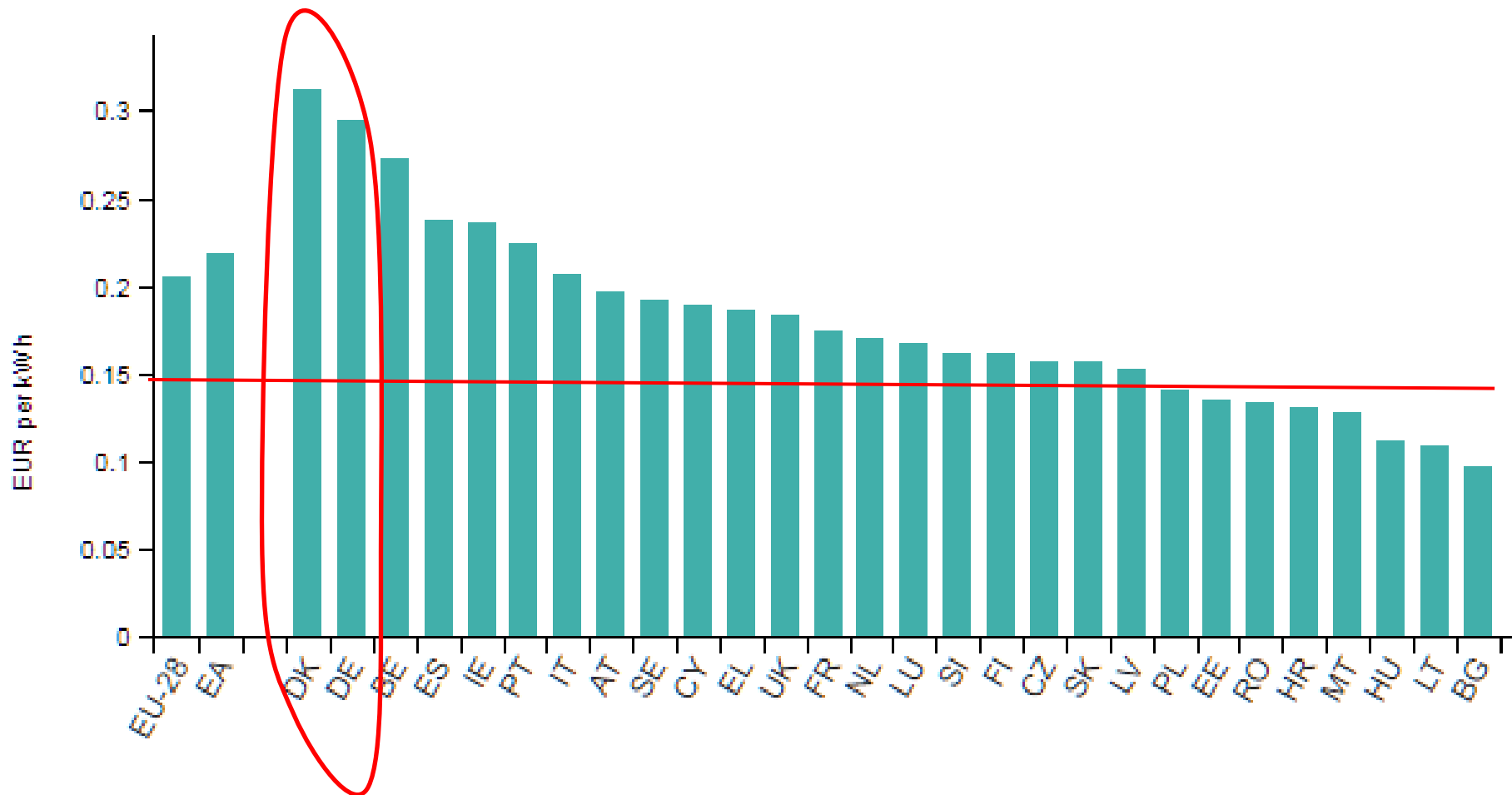
Konsumpcja energii pierwotnej na świecie wg źródeł (w mld toe) i emisja CO₂ (w Gt CO₂)

*Renewables includes wind, solar, geothermal, biomass, and biofuels.

Oil	Natural Gas	Coal	Nuclear energy	Hydro electric	Renewables	Total
34,2%	23,4%	27,6%	4,4%	6,8%	3,6%	100,0%

Ceny energii elektrycznej dla gospodarstw domowych, 2018 (EUR per kWh)

Ceny energii elektrycznej 2016-2018 (EUR per kWh)

	Households (¹)			Non-households (²)		
	2016S1	2017S1	2018S1	2016S1	2017S1	2018S1
EU-28	0,2052	0,2041	0,2049	0,1159	0,1140	0,1142
Euro area	0,2184	0,2196	0,2187	0,1219	0,1208	0,1193
Belgium	0,2544	0,2799	0,2733	0,1115	0,1127	0,1085
Bulgaria	0,0956	0,0955	0,0979	0,1002	0,0763	0,0810
Czechia	0,1420	0,1438	0,1573	0,0730	0,0688	0,0733
Denmark	0,3088	0,3049	0,3126	0,0948	0,0845	0,0807
Germany	0,2969	0,3048	0,2950	0,1505	0,1519	0,1499
Estonia	0,1208	0,1207	0,1348	0,0878	0,0870	0,0865
Ireland	0,2320	0,2305	0,2369	0,1327	0,1237	0,1321
Greece	0,1716	0,1936	0,1866	0,1173	0,1073	0,1028
Spain	0,2185	0,2296	0,2383	0,1105	0,1061	0,1059
France	0,1685	0,1690	0,1754	0,0962	0,0992	0,0982
Croatia	0,1311	0,1196	0,1311	0,0903	0,0874	0,0994
Italy	0,2342	0,2132	0,2067	0,1526	0,1477	0,1423
Cyprus	0,1527	0,1863	0,1893	0,1048	0,1414	0,1405
Latvia	0,1628	0,1586	0,1531	0,1165	0,1179	0,1039
Lithuania	0,1231	0,1116	0,1097	0,0940	0,0837	0,0838
Luxembourg	0,1698	0,1615	0,1671	0,0873	0,0780	0,0833
Hungary	0,1114	0,1125	0,1123	0,0805	0,0740p	0,0840
Malta	0,1257	0,1328	0,1285	0,1422	0,1353	0,1347
Netherlands	0,1620	0,1562	0,1706	0,0857	0,0822	0,0863
Austria	0,2034	0,1950	0,1966	0,1026	0,0930	0,0997
Poland	0,1332	0,1457	0,1410	0,0808	0,0877	0,0876
Portugal	0,2350	0,2284	0,2246	0,1125	0,1145	0,1123
Romania	0,1260	0,1198	0,1333	0,0760	0,0769	0,0831
Slovenia	0,1618	0,1609	0,1613	0,0847	0,0784	0,0860
Slovakia	0,1423	0,1435	0,1566	0,1092	0,1148	0,1166
Finland	0,1541	0,1581	0,1612	0,0685	0,0667	0,0681
Sweden	0,1894	0,1936	0,1917	0,0616	0,0648	0,0684
United Kingdom	0,1951	0,1766	0,1839	0,1377	0,1268	0,1344

Szok pieniężny
/wzrost stóp %, spadek akcji kredytowej/

Wzrost kosztów obsługi kredytów dla gospodarstw domowych

Wzrost kosztów obsługi kredytów dla przedsiębiorstw

Pogorszenie oczekiwań gospodarstw domowych

Pogorszenie oczekiwań przedsiębiorstw

Trudniejszy dostęp do kredytów dla gospodarstw domowych

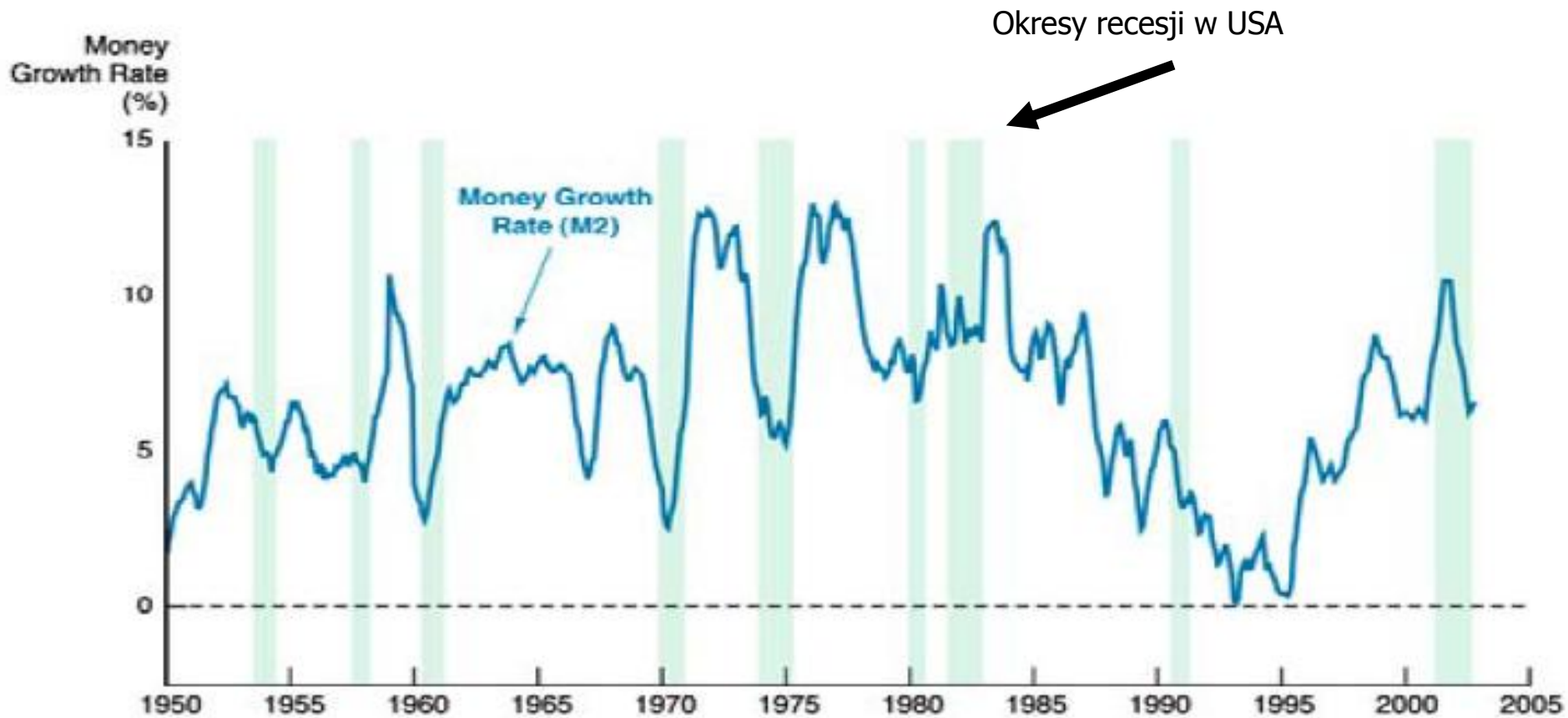
Trudniejszy dostęp do kredytów dla przedsiębiorstw

Zmniejszenie konsumpcji

Zmniejszenie inwestycji, produkcji i zatrudnienia

Recesja

Podaż pieniądza a cykle koniunkturalne w USA

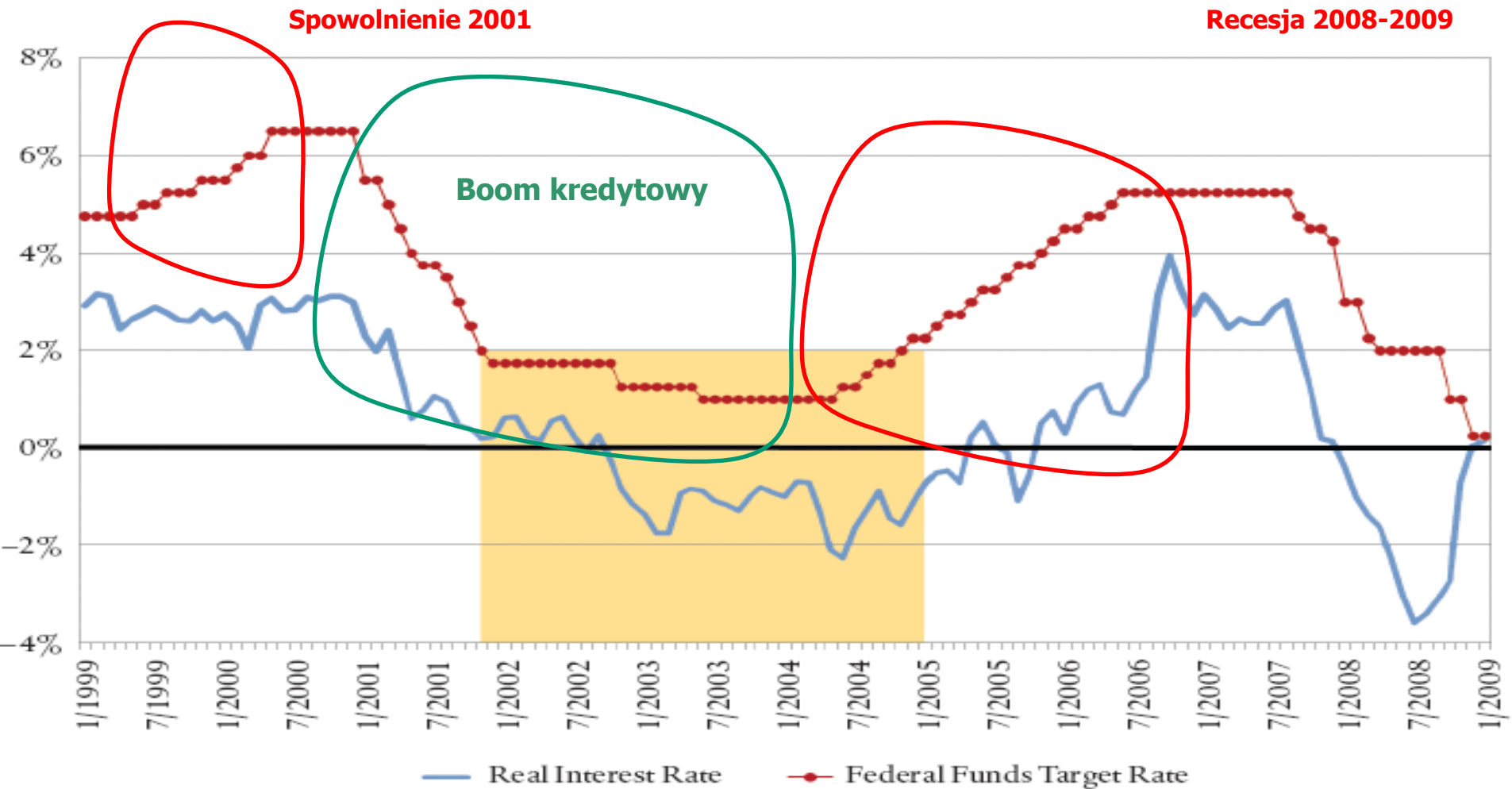

Spadek wskaźnika wzrostu podaży pieniądza poprzedza każdą recesję.

Wirusy w systemie finansowym

- Zniesienie barier między bankowością komercyjną i inwestycyjną (Gramm-Leach-Bliley Act, 1999)
- Koncentracja kapitału (*to big to fail*)
- Asymetria informacji
- Wynagrodzenie menedżerów zależne od wzrostu cen akcji
- Brak odpowiedzialności za ryzykowne decyzje
- Brak nadzoru
- Nadmierna akcja kredytowa w segmencie *subprime*

Stopy procentowe w USA, 1999-2009

Promocja kredytów hipotecznych w USA

Check out our great rates - they're among Maine's best!

4875
4.944 APR

30-Year Fixed Rate Mortgage

Financing?

\$510,000 Mortgage for Under \$1,698/Month

Think You Pay Too Much for Your Mortgage? Find Out!

Click Your State

Alabama

Click Your Rate

3.00% - 3.99%

Click Your Credit

Good

LowerMyBills.com

Low Payment

LOW RATES
EQUALS LOW PAYMENTS

RATE AS LOW AS **3.8%***

BAD CREDIT - OKAY [CLICK HERE](#)

BEHIND ON YOUR MORTGAGE?

DID YOU KNOW? THERE WILL BE **2,000,000+** FORECLOSURES THIS YEAR. DON'T BECOME A STATISTIC!

YOU HAVE OPTIONS! ACT NOW!

START HERE

What is Your Home Value?

Select

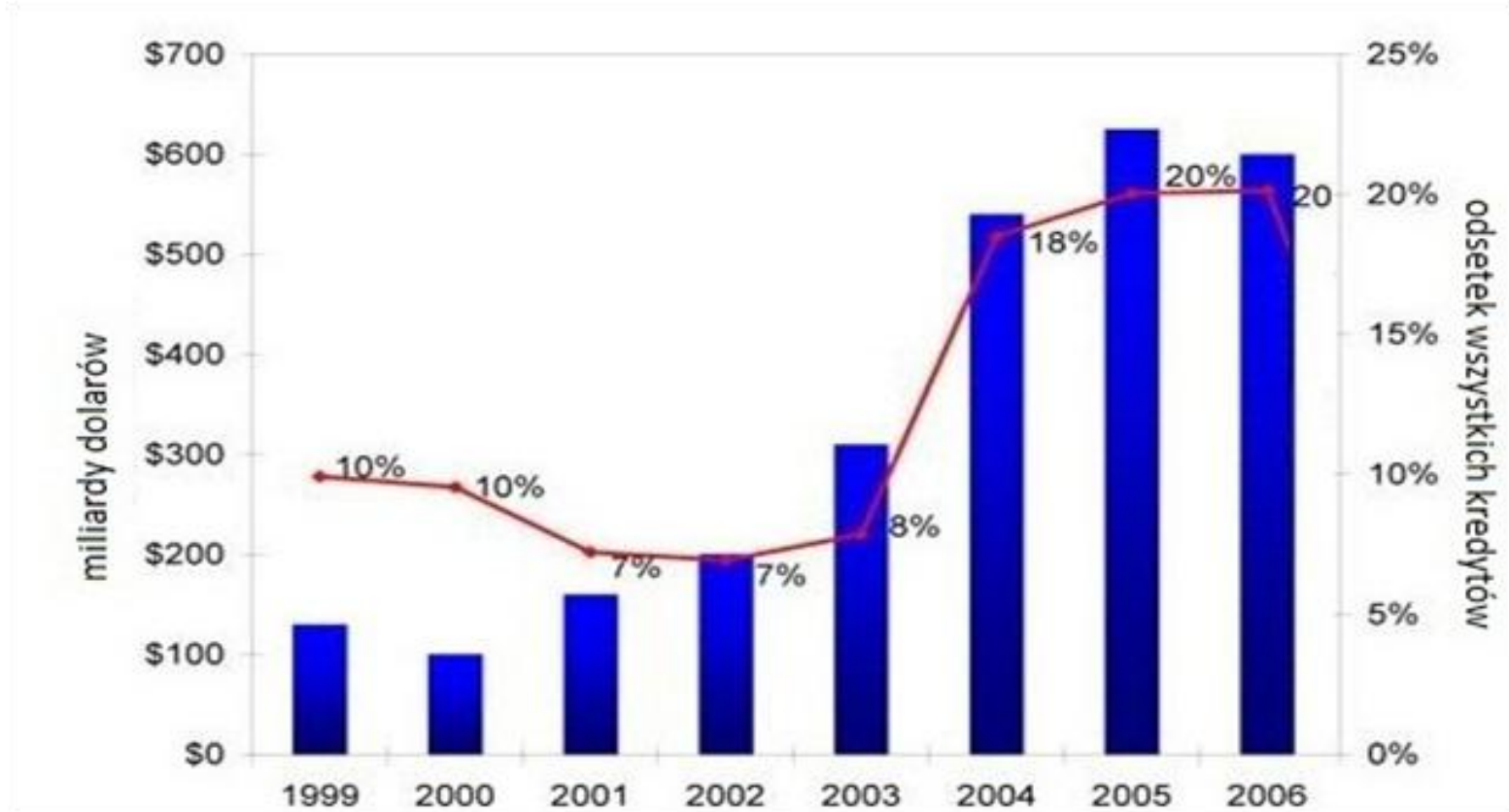
\$100,000
\$125,000
\$150,000
\$250,000

Where is your home located?

California

GET HELP NOW!

Odsetek kredytów *subprime* na amerykańskim rynku nieruchomości w latach 1999-2006

Źródło: Inside Mortgage Finance, Inside Mortgage Finance Publications, Bethesda 2009.

Rynek kredytów hipotecznych w USA

Wskaźnik	Kredyty hipoteczne							
	<i>Prime</i>				<i>Subprime</i>			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Nieuiszczenie należności w ciągu pierwszych 12 miesięcy (%)	2,43	2,39	4,33	4,93	11,19	16,22	23,79	25,48
Nieuiszczenie należności w ciągu pierwszych 21 miesięcy (%)	5,11	4,91	10,51	6,4	23,35	31,72	43,75	32,15
LTV (%)	75,92	74,89	75,99	77,75	79,63	80,69	80,40	80,56
Wskaźnik marży dla ARM	2,30	2,40	2,90	2,70	5,20	5,40	5,50	5,30
Procent pożyczek zawierających:								
a) ARM	26,45	26,04	23,16	12,93	73,31	69,49	61,78	38,92
b) Karę za spłatę zobowiązania "z góry"	2,67	9,82	10,91	5,56	70,98	75,42	73,70	48,52

Kredyty *subprime*

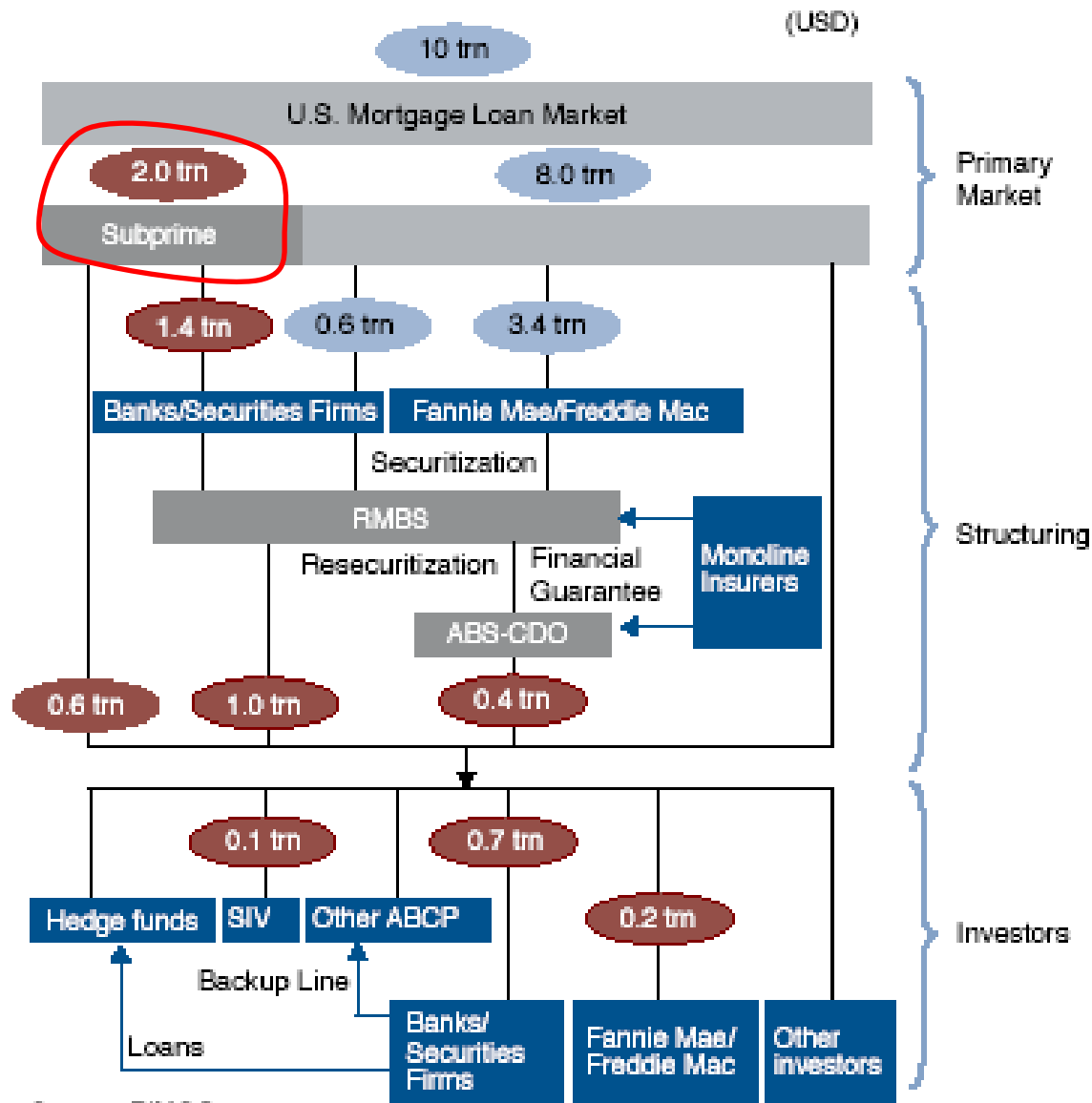
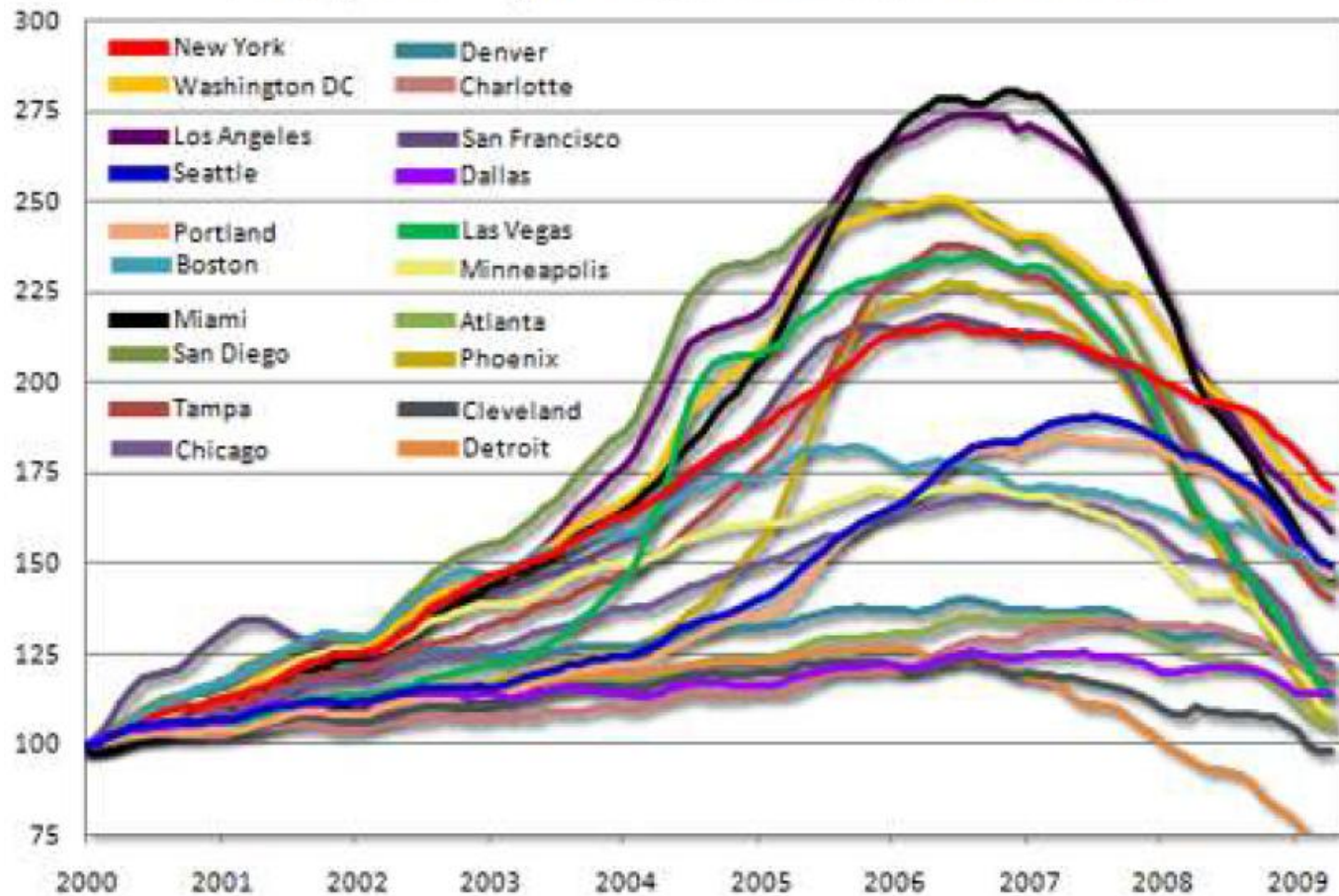

Figure 2

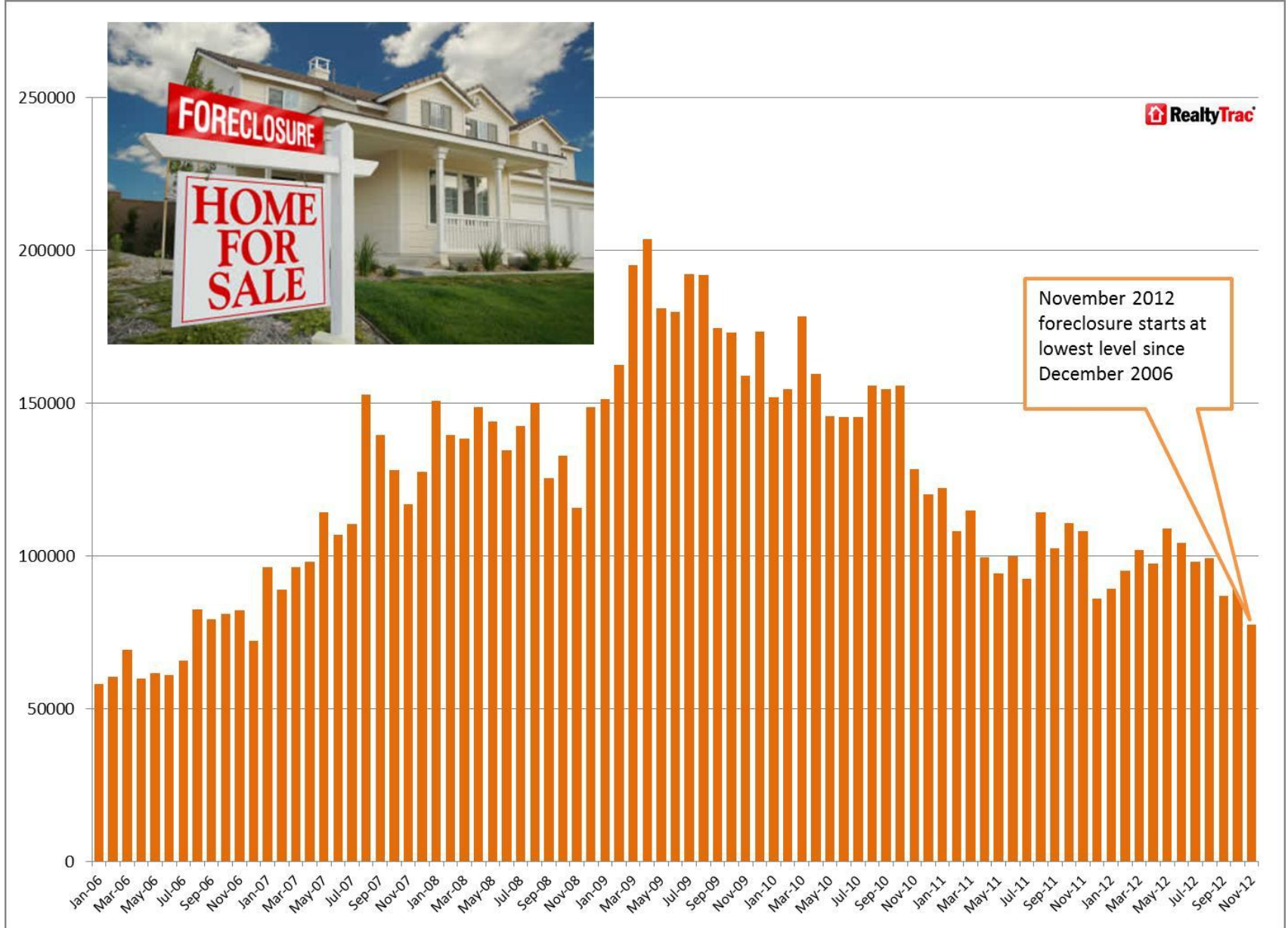
Ceny nieruchomości w USA, 2000-2009

S&P/Case-Shiller Home Price Indices

January 2000 - April 2009, Source: Standard and Poor's

Foreclosures w USA

Wskaźniki koniunktury, USA 2001-2008

Wskaźnik	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Wzrost gospodarczy	1,1	1,8	2,5	3,6	3,1	2,7	1,9
Stopa bezrobocia	4,8	5,9	6,1	5,6	5,1	4,7	4,7
Stopa zatrudnienia	73,1	71,9	71,2	71,2	71,5	72,0	71,8
Inwestycje niemieszaniowe	-2,8	-7,9	1,4	6,2	6,7	8,0	6,5
Inwestycje w budownictwie mieszkaniowym	0,6	5,3	8,2	9,8	6,2	-7,3	-18,7
Inflacja	2,8	1,6	2,3	2,7	3,4	3,2	2,9
Saldo finansów publicznych / PKB	-0,6	-4,0	-5,0	-4,4	-3,3	-2,2	-2,9
Dług publiczny / PKB	54,4	56,8	60,2	61,2	61,4	60,8	66,3

Źródło: OECD.

Wskaźniki koniunktury, USA 2009-2013

Wskaźnik	2008	2009	2010	2011	2012
Wzrost gospodarczy	-0,3	-2,8	2,5	1,8	2,8
Stopa bezrobocia	5,8	9,4	9,8	9,1	8,1
Stopa zatrudnienia	70,9	67,6	66,7	66,6	67,1
Inwestycje niemieszkaniaowe	-0,8	-18,1	0,7	8,6	8,0
Inwestycje w budownictwie mieszkaniowym	-23,9	-22,4	-3,7	-1,4	12,1
Inflacja	3,8	-0,3	1,6	3,1	2,1
Saldo finansów publicznych / PKB	-6,6	-7,2	-12,8	-12,2	-10,7
Dług publiczny / PKB	75,3	85,8	94,6	98,8	102,1

Wskaźniki koniunktury, Irlandia 2003-2006

Wskaźnik	2003	2004	2005	2006
Wzrost gospodarczy	4,4	4,6	6,0	5,3
Stopa bezrobocia	4,5	4,5	4,3	4,4
Stopa zatrudnienia	64,9	65,4	67,5	68,5
Stopa wzrostu inwestycji	5,2	10,6	14,6	3,9
Inwestycje w budownictwie mieszkaniowym	18,1	11,2	15,8	3,1
Inflacja	3,5	2,2	2,4	3,9
Saldo finansów publicznych / PKB	0,4	1,4	1,6	2,9
Dług publiczny / PKB	34,1	32,8	32,6	29,2

Źródło: OECD.

Kryzys bankowy w Irlandii

W latach 2004-2008 zagraniczne **zadłużenie irlandzkich banków** **wzrosło z 15 do 110 mld euro**. Pieniądze były przeznaczone na finansowanie **inwestycji w nieruchomości**. Ze względu na spadek sprzedaży nieruchomości oraz spadek ich cen w bankach pojawiły się problemy z płynnością, sięgające 4 mld euro.

Rząd Irlandii zdecydował się na **ratowanie systemu bankowego** za pomocą publicznych pieniędzy; dokapitalizowano m.in. trzy największe banki: Allied Irish Bank (AIB), Bank of Ireland oraz Anglo Irish Bank.

W 2010 r. **pomoc rządowa dla sektora bankowego sięgnęła 32% PKB**.

Wskaźniki koniunktury, Irlandia 2007-2012

Wskaźnik	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Wzrost gospodarczy	5,4	-2,1	-5,5	-0,8	1,4	0,9
Stopa bezrobocia	4,9	5,9	12,5	14,1	14,9	15,3
Stopa zatrudnienia	69,2	67,9	62,2	60,0	59,2	58,8
Stopa wzrostu inwestycji	2,4	-9,6	-20,6	-17,9	-3,1	4,3
Inwestycje w budownictwie mieszkaniowym	-11,2	-15,9	-37,6	-34,0	-10,3	-15,2
Inflacja	2,9	3,1	-1,7	-1,6	1,2	1,9
Saldo finansów publicznych / PKB	0,1	-7,4	-13,9	-30,8	-13,3	-7,5
Dług publiczny / PKB	28,6	49,7	70,5	98,0	112,2	123,3

Źródło: OECD.

Wskaźniki koniunktury, Irlandia 2013-2017

Wskaźnik	2013	2014	2015	2016	2017
Wzrost gospodarczy	1,6	8,3	25,6	5,1	7,8
Stopa bezrobocia	13,0	11,3	9,4	7,9	6,2
Stopa zatrudnienia	61,7	63,1	64,7	66,5	67,7
Wzrost inwestycji	-4,0	18,2	28,2	60,8	-22,3
Inflacja	0,5	0,2	-0,3	0,0	
Saldo finansów publicznych / PKB	-6,1	-3,7	-1,9	-0,7	
Dług publiczny / PKB	119,5	105,3	78,7	75,4	

Źródło: OECD, World Bank i Tradingeconomics.

Royal Bank of Scotland – CEO Fred Goodwin, 2001-2008

Zarobił **20 mln funtów** i w wieku 50 lat, odszedł na emeryturę (w wysokości **650 tys. funtów** rocznie).

Aktywa RBS w 2008 r. **3,8 bln USD**
– nr 1 na świecie.

Straty Royal Bank of Scotland Group za rok 2008 szacowane były na **41 mld USD**; ubezpieczenie toksycznych aktywów opiewało na łączną sumę **200 mld funtów**. RBS przeznaczył prawie **1,8 mld funtów** (z pomocy rządowej) na premie dla personelu departamentu inwestycji.

Wskaźniki koniunktury, Wielka Brytania 2001-2007

Wskaźnik	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Wzrost gospodarczy	2,2	2,3	3,9	3,2	3,2	2,8	3,4
Stopa bezrobocia	4,8	5,1	4,9	4,7	4,7	5,5	5,4
Stopa zatrudnienia	72,5	72,3	72,6	72,7	72,7	72,6	72,4
Inwestycje niemieszkaniaowe	-0,4	-0,5	-2,6	0,3	18,5	-4,3	11,5
Inwestycje w budownictwie mieszkaniowym	5,9	8,9	1,6	12,5	-2,1	6,2	3,8
Inflacja	1,2	1,3	1,4	1,3	2,0	2,3	2,3
Saldo finansów publicznych / PKB	0,6	-2,0	-3,7	-3,6	-3,3	-2,7	-2,8
Dług publiczny / PKB	40,4	40,8	41,5	43,8	46,4	46,0	40,4

Źródło: OECD.

Wskaźniki koniunktury, Wielka Brytania 2008-2013

Wskaźnik	2008	2009	2010	2011	2012
Wzrost gospodarczy	-0,8	-5,2	1,7	1,1	0,3
Stopa bezrobocia	5,4	7,8	7,8	7,9	7,9
Stopa zatrudnienia	72,7	70,6	70,3	70,4	70,9
Inwestycje niemieszkaniaowe	-1,1	-18,9	2,6	6,7	8,0
Inwestycje w budownictwie mieszkaniowym	-21,4	-25,3	6,4	11,6	-2,9
Inflacja	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8
Saldo finansów publicznych / PKB	-5,1	-11,2	-10,0	-7,9	-6,3
Dług publiczny / PKB	57,3	72,1	81,7	97,1	101,6

Źródło: OECD.